

CUỘC CHIẾN TRANH SCHLESWIG - HOLSTEIN NĂM 1864 TRONG QUÁ TRÌNH THỐNG NHẤT NƯỚC ĐỨC GIỮA THẾ KỶ XIX

• Nguyễn Mậu Hùng^(*)

Tóm tắt

Trong quá trình tìm kiếm một phương thức tổ chức cộng đồng phù hợp trên con đường tiến lên hiện đại, mỗi dân tộc có một có một lựa chọn riêng. Đối với nước Đức giữa thế kỷ XIX, vấn đề không phải là cách mạng từ trên xuống hoặc dưới lên cũng không phải đánh đổ ách thống trị của ngoại bang hay đàn áp các cuộc nổi dậy của các phong trào cách mạng. Vấn đề nước Đức thế kỷ XIX là thống nhất các thể chế chính trị cùng chung ngôn ngữ, nhân chủng, và địa vực cư trú, nhưng độc lập về chính trị thành một thể thống nhất để giải quyết tất cả các vấn đề riêng lẻ kể trên. Trong thực tế, đó là vấn đề quyền lực và cạnh tranh quyền lực giữa các phe nhóm chính trị để xác định quyền lãnh đạo của mình thông qua một vấn đề chung. Quá trình đó đã được giải quyết bằng nhiều phương thức khác nhau từ bạo lực cách mạng của quân chủng những năm 1848-1849 và con đường hoà bình của giai cấp tư sản cho đến các liên minh chính trị nội bộ và các cuộc chiến tranh quân sự. Cuộc Chiến tranh Schleswig-Holstein lần thứ hai năm 1864 là một phần của quá trình lâu dài đó.

Từ khoá: Chiến tranh Schleswig - Holstein, thống nhất Đức, chiến tranh với Đan Mạch, vương quốc Phổ.

1. Đặt vấn đề

Sau khi giai cấp tư sản thất bại trong nỗ lực đưa nước Đức tiến lên hiện đại bằng con đường cách mạng của riêng mình những năm 1848 - 1849, sứ mệnh lịch sử này được đặt vào tay của giới quý tộc tư sản hóa. Trong số 41 nhà nước thành viên của Liên bang Đức 1815-1866, chỉ có duy nhất Vương quốc Phổ hội tụ đầy đủ các tiềm năng, khả năng, và thực lực cần thiết nhất để có thể đảm đương sứ mệnh lịch sử giải quyết vấn đề nước Đức giữa thế kỷ XIX theo một phương thức khác với trật tự hiện có như phần lớn các cư dân nói tiếng Đức đương thời mong đợi. Việc giải quyết vấn đề nước Đức giữa thế kỷ XIX thực tế chính là quá trình đấu tranh không khoan nhượng giữa các tập đoàn chính trị để xác lập vị trí lãnh đạo độc tôn đối với thế giới nói tiếng Đức ở Trung Âu. Quá trình này đã được Vương quốc Phổ giải quyết thông qua các cuộc chiến tranh biên giới với các nước láng giềng có liên quan trực tiếp ở phía Bắc, Nam, và Tây. Cuộc chiến tranh với Đan Mạch lần thứ hai về vấn đề Schleswig - Holstein năm 1864 là sự kiện mở đầu cho hàng loạt các cuộc chiến tranh thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX.

2. Nguyên nhân sâu xa

Vấn đề Schleswig - Holstein là một vấn đề

tương đối phức tạp trong tiến trình lịch sử thống nhất nước Đức giữa thế kỷ XIX. Sau cuộc xung đột những năm 1848 - 1851, theo Nghị định thư Luân Đôn năm 1852, Schleswig là một phần lãnh thổ của Vương quốc Đan Mạch, còn Holstein thuộc phạm vi lãnh thổ của Liên bang Đức 1815 - 1866, nhưng do Đan Mạch sở hữu và có quyền đại diện trong nghị viện liên bang ở Frankfurt am Main. Nhìn bề ngoài, vấn đề Schleswig - Holstein như vậy tạm thời được giải quyết ổn thoả, nhưng các mâu thuẫn và xung đột vẫn âm ỉ cháy bên trong. Tuy nhiên, trong những năm 1860, tất cả các tín hiệu phát đi từ các cường quốc châu Âu đều có nghĩa rằng một sự mở rộng phạm vi ảnh hưởng tương tự như những năm 1848 - 1851 của Phổ sẽ lại bị thách thức [2, tr. 111] bởi các nhân tố quốc tế. Mặc dù vậy, một cuộc chiến tranh cho mục đích và diễn ra bằng phương thức trên gần như là không thể tránh khỏi trong hoàn cảnh các cường quốc châu Âu khoanh tay ngồi nhìn nhiều hơn là có những hành động thiết thực trong thực tế và chừng nào quá trình thống nhất Đức vẫn chưa hoàn tất. Cùng lúc đó, người Đan Mạch không giấu diếm tham vọng trở thành một cường quốc đại Đan Mạch (Großdänemark) mà không để ý đến quyền lợi của các công quốc Schleswig và Holstein cũng như ý nguyện của các cư dân nói tiếng Đức đang cư ngụ trong các công quốc này [4, tr. 7]. Chính vì thế, nhiều người cho rằng cuộc chiến tranh của Phổ với Đan Mạch

^(*) Nghiên cứu sinh, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế.

năm 1864 có nguồn gốc và diễn ra theo các điều khoản đã được ghi trong thoả thuận Luân Đôn năm 1852. Tuy nhiên, sự mở rộng thành công của Phổ cần một liên minh quốc tế để cân bằng các lợi thế mà Anh, Pháp, Nga dành cho Đan Mạch. Áo cùng năm trong Liên bang Đức 1815 - 1866 đã được chọn làm đối tác chiến lược của Phổ.

3. Nguyên nhân trực tiếp

Würger mắc đầu tiên trong câu chuyện thống nhất nước Đức của Bismarck chính là vấn đề Schleswig - Holstein. Cho đến năm 1863, cả hai Công quốc Schleswig và Holstein đều nằm dưới quyền sở hữu và quản lý của Đan Mạch, nhưng vấn đề đặt ra là ai quản lý hai công quốc cũng có quyền thừa kế ngôi vương của Đan Mạch. Cuối năm 1863, một ông vua mới của Đan Mạch được chọn vì vua Frederick VII không có con. Cả hai Công quốc Holstein và Schleswig nói rằng việc thừa kế bị cấm vì nó được thực hiện thông qua một người họ hàng nữ và họ tiếp tục đưa Công tước Augustenburg lên kế nhiệm ngôi vương. Cũng trong năm 1863, chính phủ Đan Mạch lên kế hoạch sáp nhập Schleswig vào lãnh thổ của mình để thực hiện mục tiêu xây dựng một nhà nước đại Đan Mạch đã đề ra từ trước. Để thực hiện kế hoạch này, một bản hiến pháp chung cho cả Đan Mạch và Schleswig được Quốc hội Đan Mạch thông qua.

Ngày 15 tháng 11 năm 1863, vua Christian IX của Đan Mạch đồng thời trở thành Công tước của hai Công quốc Schleswig và Holstein. Ngày 18 tháng 11 năm 1863, ông đã ban hành bản Hiến pháp tháng Mười Một của Đan Mạch và tuyên bố Công quốc Schleswig là một phần lãnh thổ của Đan Mạch. Cả Áo, Phổ, nghị viện Liên bang Đức 1815 - 1866 và các cộng đồng người Đức sống trong hai công quốc đều lên tiếng phản đối. Liên bang Đức 1815 - 1866 xem hành động này của Đan Mạch là một sự vi phạm nghiêm trọng đối với Nghị định thư Luân Đôn năm 1852⁽¹⁾.

Người Đan Mạch bỏ qua các mối đe dọa của người Đức vì họ hiểu sự thiếu thống nhất của Đức là rất rõ ràng sau thất bại của hội nghị các hoàng tử ở Frankfurt năm 1863. Trên tinh thần này, ngày 30 tháng 3 năm 1863, vua Đan Mạch quyết định cắt toàn bộ công quốc Schleswig khỏi Holstein và thành lập một tỉnh riêng của Đan Mạch chứ không còn là một thành viên của Liên bang Đức 1815-

1866 do chính Đan Mạch đại diện. Hành động của Đan Mạch làm cho Bismarck cũng muốn sáp nhập hai công quốc ở phía Bắc trở thành một bộ phận lãnh thổ của Phổ [4, tr.7].

Việc Đan Mạch tuyên bố chủ quyền với Schleswig và Holstein đã đặt Áo vào một vị trí sai lầm ở Holstein. Bismarck biết rằng ông có thể tin tưởng vào sự tham gia của Áo vì Áo không muốn nhìn thấy Phổ hành động một mình để quyết định các vấn đề của Liên bang Đức 1815-1866. Cùng lúc đó, Bismarck đã sử dụng một cách khôn ngoan các sản phẩm bồi thường ở Rhineland để trung lập Pháp. Sự trung lập của Nga được tương thưởng thông qua các sự kiện ở Ba Lan và chiến tranh Crum. Các cải cách quân sự đã tiến hành trong những năm trước đó đồng nghĩa rằng Phổ có đủ tiềm lực và sức mạnh để có thể đánh phủ đầu Đan Mạch trong một thời gian ngắn mà không cần quan tâm đến các yếu tố bên ngoài. May cho Bismarck, cả Áo và các nước nói tiếng Đức khác đều lần lượt nghiêng về phương án của Phổ [4, tr. 7]. Tháng 1 năm 1864, Phổ thiết lập một liên minh với Áo. Sau đó, cả Áo và Phổ đều gửi tối hậu thư yêu cầu Đan Mạch rút lại bản hiến pháp đã công bố và đề nghị đưa vấn đề ra một nghị viện trung lập ở châu Âu để tìm phương án giải quyết có lợi nhất cho tất cả các bên có liên quan. Tuy nhiên, Đan Mạch dưới sự hậu thuẫn của Anh đã từ chối lời đề nghị này của Áo và Phổ.

4. Diễn biến và kết quả

Sau khi Đan Mạch phản đối tối hậu thư của Phổ và Áo đối với hai công quốc, Phổ và Áo liền tuyên chiến với Đan Mạch tháng 1 năm 1864 với nhiều động lực khác nhau. Áo ủng hộ Augustenburg lên ngôi vương giống Phổ lúc ban đầu. Tuy nhiên, sau đó Phổ chuyển sang kêu gọi chiếm đóng hai công quốc hơn là thiết lập một vương triều mới. Gần như đồng thời, các nỗ lực ngoại giao của Phổ đã vô hiệu hoá bản Hiến pháp tháng Mười Một của Đan Mạch và cuộc chiến bắt đầu khi quân đội Phổ và Áo vượt qua biên giới tiến vào Schleswig ngày 1 tháng 2 năm 1864. Ban đầu, người Đan Mạch cố gắng bảo vệ đất nước của họ bằng cách sử dụng một bức tường cỏ được xây bằng đất tên là Danevirke, nhưng điều này đã trở nên vô nghĩa trước đạo quân thiện chiến của người Đức. Người Đan Mạch dường như không thực sự chuẩn bị cho

cuộc chiến tranh với các lực lượng quân đội liên minh thiện chiến của Phổ và Áo. Đan Mạch cũng không thể dựa vào sự giúp đỡ của các đồng minh Scandinavia khác, vì chính họ đã hủy bỏ các quyền liên minh bằng cách vi phạm các điều khoản của Nghị định thư Luân Đôn năm 1852 [3, tr. 75].

Sau khi tiến vào các vùng lãnh thổ của Schleswig do Đan Mạch kiểm soát tháng 2 năm 1864, quân Phổ và Áo đã vượt qua Eider để trực tiếp đối diện với quân Đan Mạch trên chiến trường. Cùng lúc đó, nước Anh kêu gọi tổ chức một hội nghị quốc tế ở Luân Đôn để tìm kiếm cơ hội cứu giúp người Đan Mạch trong cơn hoạn nạn. Trong lúc các lực lượng quốc tế đang loay hoay tìm kiếm một giải pháp hòa bình có lợi nhất cho các bên liên quan, quân đội Đan Mạch nhanh chóng bị đánh bại trên chiến trường. Sau các cuộc đụng độ đẫm máu kéo dài, ngày 18 tháng 3 năm 1864, quân Đan Mạch buộc phải đầu hàng và chấp nhận Hiệp ước Viên năm 1864 [4, tr. 7].

Lợi thế về quân sự đã mang lại cho Áo và Phổ không chỉ một chiến thắng tương đối nhẹ nhàng trong cuộc Chiến tranh Schleswig-Holstein lần thứ hai năm 1864 mà còn giành quyền kiểm soát luôn hai công quốc này [3, tr. 75]. Theo Hiệp ước Viên ngày 30 tháng 10 năm 1864 và Hiệp ước Gastein ngày 14 tháng 8 năm 1865, Đan Mạch phải cắt các công quốc Schleswig, Holstein, và Lauenburg cho Phổ và Áo [4, tr. 7]. Sau cuộc Chiến tranh Áo - Phổ năm 1866, tất cả đều thuộc quyền sở hữu của Phổ.

5. Hậu quả

Mặc dù đứng chung một phía trên chiến trường trong cuộc chiến với Đan Mạch năm 1864, nhưng cả Áo và Phổ đều không thể tận hưởng một mối quan hệ hợp tác trong thời gian sau đó. Cả Phổ lẫn Áo đều không có các kế hoạch rõ ràng về tương lai của hai công quốc Schleswig và Holstein. Sự căng thẳng vốn có giữa Áo và Phổ nhân đó cũng được đẩy lên cao trong các thời gian tiếp theo. Trong thực tế, chính Bismarck đã buộc Áo phải chấp nhận Hiệp ước Gastein năm 1865 về việc nước này tiếp quản toàn bộ các quyền hành vốn có của Đan Mạch ở Schleswig, còn Áo tự do hành động ở Holstein. Hiệp ước này mang lại cho Phổ nhiều lợi thế đáng kể vì Holstein của Áo lúc nào cũng được xem như là một phần của sự thất bại và giá trị của Holstein đã bị giảm xuống đáng kể qua các quyền

hành của Phổ được xây dựng ở Kiel đã trở thành một trạm trung chuyển hàng hải cũng như việc xây dựng các tuyến giao thông và hệ thống bưu điện ở Holstein [4, tr. 7].

Các khu vực tiếp quản của của Phổ không giàu có hơn về tài nguyên thiên nhiên và thuận lợi hơn về vị trí địa lý, nhưng nó ôm trọn các phạm vi lãnh thổ mà Áo đang sở hữu trong Liên bang Đức 1815-1866. Muốn đến Schleswig ở phía Bắc giáp với biên giới Đan Mạch, Phổ buộc phải đi qua Holstein của Áo. Điều này buộc Áo phải chấp nhận không chỉ sự hiện diện của Phổ trong các vùng đất do mình kiểm soát mà còn các hoạt động xây dựng cơ sở hạ tầng phục vụ cho việc tiếp cận Schleswig của Phổ. Trong thực tế, đó là chiến lược kiểm soát thế giới nói tiếng Đức của Phổ bằng các biện pháp hoà bình như những gì đã diễn ra đối với vùng Rhineland ở phía Tây giáp với biên giới của nước Pháp sau Hội nghị Viên năm 1815.

Điều này có nghĩa Áo phải tham gia một cách sâu hơn vào các vấn đề nội bộ của cả hai công quốc, nhưng một mặt vừa phải nằm dưới sự khống chế và kiểm soát của Phổ và mặt khác lại bị chính các nước đồng minh lâu năm của mình ở miền Nam nước Đức xa lánh vì họ ủng hộ Áo cơ bản trên nguyên tắc cùng chung niềm tin Công giáo miền Nam chứ không phải Tin lành miền Bắc. Cuộc chiến tranh với Đan Mạch năm 1864, chính vì thế, đã biến Áo trở thành kẻ thù của Phổ và các nhà nước đồng minh thân cận trong thế giới nói tiếng Đức ở Trung Âu mặc dù đã từng đứng chung trên một chiến tuyến.

Trước khi cuộc chiến tranh với Đan Mạch năm 1864 diễn ra, Bismarck khẳng định rằng các cường quốc châu Âu sẽ can thiệp chỉ để ngăn chặn việc vi phạm Nghị định thư Luân Đôn năm 1852 về vấn đề Schleswig-Holstein. Tuy nhiên, thực tiễn đã chỉ ra rằng [5, tr. 566] các chính phủ châu Âu đương thời đều coi cuộc xung đột là một trong những vấn đề trung tâm của quan hệ quốc tế đương thời. Sự mở rộng phạm vi ảnh hưởng và quyền kiểm soát của Phổ trong lãnh thổ của hai công quốc của Đan Mạch có thể dẫn đến những hậu quả khó lường cho an ninh và hoà bình của toàn khu vực. Việc chinh phục hai công quốc nói trên chỉ là bước đệm đầu tiên trong nỗ lực thống nhất nước Đức dưới sự cai trị của Phổ. Một cuộc chiến tranh chống Đan Mạch thành công có thể phát đi một tín hiệu về sự khai

sinh của một cường quốc mới ở lục địa châu Âu, và do vậy, có thể phá bỏ hoặc ít ra làm xói mòn sự cân bằng của trật tự vốn có ở châu Âu. Sự mở rộng phạm vi ảnh hưởng của Phổ cũng được cho là có tính cách phá hoại nhiều hơn là xây dựng đối với các chuẩn mực đạo đức ngoại giao đã được thiết lập từ lâu ở châu Âu và vì thế đã đe dọa nghiêm trọng các cam kết đã được thừa nhận tại Hội nghị Viên năm 1815 [1, tr. 203-208].

6. Kết luận

Vấn đề biên giới phía Bắc đã được giải quyết một cách chóng vánh và ổn thỏa thông qua cuộc xung đột về vấn đề Schleswig-Holstein năm 1864. Như mong muốn của phần lớn các cư dân nói tiếng Đức ở Trung Âu đương thời, cả hai đại công quốc cuối cùng đều thuộc về Áo và Phổ. Điều này bề

ngoài xem ra là một thắng lợi lớn của các cộng đồng nói tiếng Đức ở Trung Âu giữa thế kỷ XIX, nhưng trong thực tế lại là cội nguồn cho một cuộc chiến tranh mới mà chính Phổ đang mong đợi. Cuộc chiến tranh với Áo năm 1866 không chỉ để giải quyết một trong những vấn đề mấu chốt nhất trong quá trình thống nhất nước Đức mà còn là một tất yếu lịch sử không thể tránh khỏi./.

Chú thích:

(1) Nghị định thư này nhấn mạnh tình trạng độc lập tuyệt đối của Đan Mạch đối với các công quốc độc lập Schleswig và Holstein. Cả hai công quốc này đều là thành viên của Liên bang Đức 1815-1866, trong đó Schleswig do chính vua Đan Mạch đại diện tại nghị viện liên bang ở Frankfurt am Main.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Echard, William E. (1983), *Napoleon III and the Concert of Europe*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, p. 203-208.
- [2]. Goddard, Stacie E. (2008/9), “When Right Makes Might: How Prussia Overturned the European Balance of Power”, *International Security*, Volume 33, Number 3, p. 111.
- [3]. Holt, Edgar (1971), *The Making of Italy: 1815-1870*, Murray Printing Company, New York.
- [4]. Paul, R. (2016), *Deutsche Geschichte von 1806 bis 1871*, S. 7, <http://www.dhg-westmark.de/Deutsche-Geschichte-1806-1871.pdf>.
- [5]. Slantchev, Branislav L. (2005), “Territory and Commitment: The Concert of Europe as Self-Enforcing Equilibrium,” *Security Studies*, Vol. 14, No. 4, p. 566.

THE 1864 SCHLESWIG-HOLSTEIN WAR IN THE MID 19th CENTURY GERMAN UNIFICATION

Summary

In the process of seeking a suitable form of community organization on the road to development, each nation is subject to a certain number of options. For Germany in the mid-19th century, the question was neither revolution from above or from below, nor was it liberation from foreign domination or repression of revolutionary activities. But it was the unification of the various political institutions sharing the language, race and living areas into a centralized regime for solving related problems. In nature, it was the question of power and power competition among political groups to determine the leading force through a common issue. That process was resolved via different methods from violent actions by the mass during 1848 – 1849, peaceful solutions by the bourgeoisie to the internally political unions and military wars. The second Schleswig-Holstein conflict in 1864 was part of that lengthy process of unification.

Keywords: Schleswig-Holstein War, German Unification, War with Denmark, Prussian Kingdom.
Ngày nhận bài: 25/5/2018; Ngày nhận lại: 11/9/2018; Ngày duyệt đăng: 25/10/2018.